

Ens les posam, les ulleres violetes?

Catalina Thomàs Galmés Vellibre

Una experiència cent per cent enriquidora: aquesta és, al meu parer, la definició de la Universitat d'Estiu d'Estudis de Gènere 2009. Cinc dies de juliol dedicats a realitzar tallers, xerrades, conferències i diàlegs amb un fil conductor comú: repensar el feminisme.

El feminisme com a teoria política -i no com a moda o com a reivindicació suposadament superada- ha tengut al llarg dels darrers 50 anys molts noms propis de dona. Avui som hereves agraïdes de la feina de moltes persones que varen lluitar i ho segueixen fent per tal que l'apoderament femení sigui una realitat no només reflectida damunt una Llei, sinó viscuda dins la quotidianitat.

Tenguérem l'enorme plaer de poder escoltar la conferència inaugural d'Amelia Valcárcel, catedràtica de la UNED i membre del Consell d'Estat. Darrerament ha publicat *Feminismo en el mundo global* i ens en donà unes pinzellades, certament carregades d'una fina ironia. Destacà el paper d'Eleonor Roosevelt en el naixement, l'any 1948, de la Declaració Universal dels Drets Humans, un document bàsic que no fou portada de cap diari i que constitueix el programa base del feminisme sufragista, un manual d'instruccions de com ha de ser una vida digna.

“Els totalitarismes necessiten assegurar-se la submissió femenina per poder mantenir-se.”

La situació de les dones arreu del món és una realitat molt divergent. El diferencial que existeix entre el nombre d'homes i de dones a països com Índia, Pakistan o la Xina és un avís de la fragilitat de la pau

planetària. En aquests països és una veritat absolutament inqüestionable que l'home és millor que la dona. A l'Índia, tenir una filla és *tenir una pedra*: la família de la dona haurà de pagar una dot a la família del marit i, a més a més, perdrà la filla com a força organitzadora i de treball.

Tenim a l'Estat espanyol una Llei de Paritat que és palesa en els càrrecs ministerials, en els quals el 50% és una realitat. Però, no obstant això -constata Valcárcel- si davallam una mica en l'escala jeràrquica, els percentatges no són igualitaris. Quantes dones dirigeixen a l'Estat espanyol els grans diaris? Quantes periodistes d'opinió són líders dels mitjans? Quantes autores trobam en els museus? Qui dirigeix la investigació universitària? Quantes líders religioses coneixem?

Els totalitarismes necessiten assegurar-se la submissió femenina per poder mantenir-se. El problema és que avui la submissió ja no és quelcom

espontani (com diu la catedràtica, *no ve de sèrie*)... i desfer-se dels privilegis ancestrals no és gust de ningú. Per això el feminisme troba tantes dificultats i resistències.

Un repte bàsic del nou feminisme és la incorporació dels homes al projecte d'equitat de gènere (existeixen moltes associacions d'homes igualitaris, com *Hombrecitos de madera*) en una societat en què el model masculí és el dominant i estableix els paràmetres de relació i de convivència. Un exemple clau de la idea que els individus *som*, independentment del nostre sexe biològic i de la nostra assignació de gènere és la pel·lícula *Orlando*, dirigida per Sally Potter l'any 1993 i que poguérem veure dins el marc d'aquesta Universitat d'Estiu. És una pel·lícula diferent, original i no subjecta a les regles bàsiques d'espai i de temps: Orlando viu al llarg de quatre segles, al principi com a home i després com a dona. És irrellevant - o no tant?- perquè ell o ella és, senzillament, una persona.

Un dels plats forts de la Universitat d'Estiu han estat els tallers oferts, dels quals vaig triar-ne els següents: *Les aportacions del feminisme a la salut de les dones* i *Coeducant la diversitat afectiva i sexual*.

D'una banda, Diana Sojo, Doctora en Ginecologia i Obstetrícia, va fer una aproximació molt interessant a la relació entre el gènere i la salut. Recordem que l'any 1941 es penalitza l'avortament i l'ús d'anticonceptius a l'Estat espanyol. L'any 1979 es despenalitzen els mètodes anticonceptius i el 1985 es despenalitza l'avortament (els famosos 3 casos segons els quals l'avortament no és delictu). Actualment es debat -fortament- la nova llei de l'avortament.

“Hi ha una tendència molt forta a entendre molts problemes femenins com a somatitzacions de qüestions emocionals.”

És palesa la presència majoritàriament femenina dins l'àrea professional de la salut: la majoria dels professionals que exerceixen la medicina, la farmàcia i la infermeria són dones, però els càrrecs directius i la gerència dels hospitals segueixen tenint noms masculins.

S'ha comprovat que la simptomatologia de determinades malalties (com la isquèmia) és diferent en homes i en dones. El problema és que els assajos clínics es fan sobre el model masculí (és més barat que realitzar-los en dones; l'ús de mètodes anticonceptius podria alterar-ne els resultats i les conseqüències per a la salut de la dona podrien ser negatives) i, per tant, es dona el cas de no reconèixer una isquèmia en una dona quan va al centre de salut. D'altra banda, una mateixa medicació pot tenir efectes molt diferents en homes i en dones, explicats per la diferent fisiologia dels cossos.

Hi ha una tendència molt forta a entendre molts problemes femenins com a somatitzacions de qüestions emocionals. Així, l'hospitalització masculina és superior a la femenina, d'una banda, i l'automedicació amb antidepressius, analgèsics i reconstituents és més femenina... Les estadístiques sobre suïcidis parlen totes soles: els homes són molt més reticents a consultar serveis de salut mental

(signe de debilitat, potser?), aguanten més i se suïciden més. La dona té una xarxa social darrere i una necessitat imposada des de fa segles de tenir cura dels seus; demana ajuda sense tantes reticències i se suïcida manco. Són estadístiques fredes, però reals, i al darrere hi ha una explicació amb què els nous feminismes tenen molta de feina...

La salut no és només avui dia l'absència de malaltia, sinó que és un estat de benestar. Per aconseguir aquest estat -i en el cas concret de les dones- l'Administració encara té moltes assignatures pendents: la inclusió dels mètodes anticonceptius dins el sistema de la Seguretat Social -així com tots els productes necessaris relatius al cicle menstrual-, la potenciació d'una menor medicació dels parts, una major col·laboració entre els metges i metgesses i els llevadors i llevadores, l'establiment d'uns protocols d'actuació davant la violència de gènere (no es reconeix, moltes vegades, l'origen dels hematomes...), la introducció i implicació de la figura masculina en campanyes com són la del virus del papil·loma humà (no és una qüestió només de dones; de fet els transmissors en són els homes) o la del càncer de mama (ells són pares, fills, marits de les persones malaltes), el debat social sobre l'avortament (què en diuen, els homes?), l'establiment d'una Llei sobre drets sexuals i reproductius, etc.

en cap cas un o una adolescent ha manifestat aquesta orientació i tenen molt assumits els rols de gènere. Se'ns va mostrar un qüestionari amb preguntes tals com: des de quan saps que ets heterossexual? Quan ho digueres als teus pares? Què sents quan algú et crida *hétero*? És molt interessant observar de quina manera tenim interioritzat el concepte de *normalitat* i com ens sobten preguntes així. La societat no qüestiona allò que és *normal*...

Aquests joves demostraven unes actituds molt obertes respecte de totes aquestes qüestions. El que no sabem és si en el comportament diari i quotidià són realment tan comprensius amb el fet diferencial.

Un altre tema interessant que es tractà en el marc d'aquesta Universitat d'Estiu fou l'existència de *mines patriarcales*. S'introduí aquest concepte en la sessió *Diàlegs*, aquesta vegada amb Ana de Miguel, professora de la Universitat Juan Carlos I de Madrid. De quina manera podem deixar de trepitjar aquestes mines?

El sistema patriarcal és un sistema de dominació molt potent, és un sistema que no té pietat i que es basa en la servitud. Ja fa molt de temps Rousseau digué a les dones: *Feis que les nostres vides siguin felices i agradables*. Així les coses, i després d'una

“El sistema patriarcal és un sistema de dominació molt potent, és un sistema que no té pietat i que es basa en la servitud.”

Dins el context del segon taller en què vaig participar destaca principalment la feina de l'*Asociación Pandora*, una entitat situada a Madrid en què treballa la ponent -Mónica Timón- i que ha realitzat un interessant estudi entre l'alumnat d'ESO sobre la qüestió de l'homosexualitat. Els joves es mostren oberts i tolerants davant el fet homosexual però -i això és ben interessant- mai no personalitzen,

llarga cadena genealògica de lluita que encara continua, avui el patriarcat segueix imposant-se dins l'imaginari col·lectiu: els nins tenen joguines violentes (el puny d'en Hulk!); les nines es posen guapes amb mil i un ormeigs. Les dones tenim una guerra oberta contra la *pell de taronja* (com diu Ana de Miguel, *No engreixaràs* es pot afegir a la llista dels manaments) i noves servituds (depilacions totals, tints dels cabells, tacons increïbles que es converteixen en torcedures de peu ben doloroses...) per estar GUAPES i per, sobretot, AGRADAR.

Una mina patriarcal molt difícil d'eliminar és la prostitució: una ironia molt forta és la publicació de pàgines de publicitat (de nines asiàtiques ben jovenetes!) en els diaris (i en els suposadament progressistes també, com és el cas d'*El País*). Alhora, es publiquen reportatges que denuncien la prostitució. Tot plegat és ben cínic.

Una altra mina és la por; la por a l'assetjament sexual, la por a la violació. És una por femenina per motius obvis. És una incongruència social i personal el fet que, d'una banda, demanem la igualtat en tot i per a tot i, d'una altra, haguem de dir a les nostres filles, a les nostres alumnes, a les nines en general, que vagin alerta, que no tornin totes soles a la nit, que procurin anar acompanyades... la por -física- és més forta que les idees.

Finalment, trobam les mines polítiques, la manca de convenciment real i el quotidià plantejament patriarcal a l'hora de fer política. El Consell de Mallorca i una

sèrie d'Ajuntaments pilot (Andratx, Porreres, Son Servera, Palma) han posat en marxa una iniciativa molt important contra aquest model patriarcal instaurat dins la política. S'estan desenvolupant dins aquestes institucions -amb més o menys èxit encara, amb moltes dificultats tant organitzatives com de consciència social- plans d'Igualtat que volen esser plans transversals i que volen desmitificar comportaments i actituds apresos (la igualtat no és cosa de dones només!). Amb aquesta col·laboració interinstitucional i la dependència (de vegades positiva i de vegades no tant) dels Ministeris d'Igualtat i d'Immigració, poc a poc, aquestes polítiques s'estan fent visibles. Queda encara molta feina per fer amb les ulleres violetes de gènere ben posades, però ja n'hi ha molta de feta, i ben feta.

La conclusió és ben clara: segons paraules d'Esperança Bosch, codirectora d'aquest esdeveniment, *No volem ser estores; en tot cas, volem ser estores voladores!* □

